

DOI: <https://doi.org/10.36719/2663-4619/97/14-19>

Nuri Ələviyyə
Naxçıvan Dövlət Universiteti
doktorant
mayisnuri422@gmail.com

İNGİLİS DİLİNDƏ SÖZ YARADICILIĞININ QEYRİ-ƏSAS NÖVLƏRİ

Xülasə

Dil ən mobil və daim dəyişən sistemlərdən biridir və daim dəyişən tarixi, iqtisadi, mədəni şəraitlə əlaqədar olaraq dilin həm tərkibi, həm də quruluşu dəyişir. Dilin həyatın dəyişən xüsusiyyətlərinə uyğunlaşdırılması prosesində cəmiyyətin fəaliyyətinin bu mərhələsində aktual olan yeni sözlərin yaranması yolu ilə yenilənir.

Dildə yeni sözlərin yaradılmasında bir sıra məhsuldar vasitələrlə yanaşı az məhsuldar olan növləri də mövcuddur. Söz yaradıcılığının qısaltmalar, səs təqlidi, klipinq kimi qeyri-əsas növlərinin tam xarakteristikasını vermək olduqca vacibdir. Odur ki, qeyri-əsas növləri söz yaradıcılığının əsas növlərindən fərqləndirən amilləri öyrənmək məqalənin mövzusunun aktuallığını təmin edir. Məqaləni yazarkən, qarşımıza qoyduğumuz məqsədə çatmaq üçün müxtəlif metodlardan istifadə məsələsi çox mühüm amil olmuşdur. Bu səbəbdən, bu məqaləni yerinə yetirərkən, biz, mövzuyla əlaqədar təsviri, komponentlərin təhlili və kontekstual metodlardan istifadə etmişik.

Bu məqalənin yazılmasında başlıca məqsəd söz yaradıcılığının ikinci dərəcəli növlərinin onun əsas növlərindən fərqli cəhətlərini müəyyənləşdirməkdir.

Açar sözlər: ingilis dili, söz yaradıcılığı, söz, qeyri-əsas növlər

Nuri Alaviyyə
Nakhchivan State University
PhD in student
mayisnuri422@gmail.com

Non-major types of word-formation in English

Abstract

Language is one of the most mobile and ever-changing systems, and both its composition and structure change due to the ever-changing historical, economic, and cultural conditions. In the process of adaptation of the language to the changing features of life, it is updated through the creation of new words that are relevant at this stage of the society's activity.

Along with a number of productive means of creating new words in the language, there are also less productive ones. It is extremely important to give a complete characterization of non-basic types of word creation, such as abbreviations, voice imitation, clipping. Therefore, studying the factors that distinguish the non-main types from the main types of word creation ensures the relevance of the topic of the article. When writing the article, the issue of using different methods to achieve our goal was a very important factor. For this reason, in carrying out this article, we have used descriptive, component analysis and contextual methods related to the topic.

The main goal of writing this article is to determine the differences between the secondary types of word creation and its main types.

Keywords: English language, word creation, vocabulary, non-basic types

Giriş

Dil gündəlik həyatımızın ayrılmaz hissəsidir. İngilis dilinin söz ehtiyatı günbəgün yenilənməyə və yeni vahidlərlə zənginləşməyə davam edir. Mövcud məlumatlara görə, il ərzində ingilis dilində orta hesabla 800-ə yaxın yeni dil vahidi yaranır ki, bu da dünyanın əksər dillərindəkindən çoxdur.

Söz ehtiyatının bu cür yenilənməsi təkcə müxtəlif dillərdən keçən sözlərin, yəni morfemlərin tərcüməsi vasitəsi ilə başqa bir dilin prinsiplərinə uyğun olaraq yeni sözlərin yaradılması yolu ilə baş vermir, həm də ingilis dili sisteminin “daxili resursları” – söz əmələ gətirmə mexanizmləri və mövcud mənaların yenidən nəzərdən keçirilməsi vasitəsilə də yaranır (Amus, 2005: 45).

Bəzi alimlərin fikrincə, “kommunikativ uyğunluq vəziyyətində” qalmaq üçün ingilis dili (hər hansı digər dil kimi) sistemin orijinallığını qorumaqla, davamlı olaraq yenidən qurulmalı və inkişaf etdirilməlidir.

Bildiyimiz kimi, dilin əsas vahidləri bunlardır: morfem, söz, söz birləşməsi, cümlə, mətn. Müxtəlif dil vahidləri arasındakı sərhəd həmişə aydın olmur və onu müəyyən etməyə çalışarkən terminin ifadə etdiyi anlayışın ən mühüm xüsusiyyətlərini göstərmək vacibdir. Quruluş etibarilə söz onu həm morfemlərdən, həm də sözyaradıcı qruplardan fərqləndirən, müəyyən qrammatik formalar və sintaktik xüsusiyyətlər sisteminə çevrilən ayrılmaz leksik vahiddir.

"Söz" anlayışının onu müxtəlif nöqteyi-nəzərdən xarakterizə edən və müəyyən edən bir çox tərifləri var:

1. “Söz” termini müəyyən mənənin müəyyən qrammatik işlənməyə qadir olan müəyyən qrup səslərlə əlaqələndirilməsi nəticəsində yaranan əsas dil vahidini bildirir.

2. Söz eyni zamanda semantik, qrammatik və fonoloji vahiddir.

3. Söz dil sisteminin əsas və əsas vahididir, linqvistik təhlilin morfoloji cəhətdən ən böyüyü, sintaktik müstəvidə isə ən kiçiyidir.

4. Söz dil sistemi daxilində struktur və semantik varlıqdır.

Beləliklə, söz həm mənə parametrinə, həm də məzmunə malik olan ikiölçülü vahiddir. Söz fonologiya, sintaksis, morfolojiya kimi bir çox dil fənlərinin mərkəzidir, lakin fəlsəfə və psixologiya kimi qeyri-dil elmləri tərəfindən də öyrənilir. Hər bir elm sahəsində sözün dilin əsas vahidi kimi müəyyən edilməsinin özünəməxsus xüsusiyyətləri olacaqdır.

Rəsmi səviyyədə bir söz "minimal sərbəst forma" kimi müəyyən edilir. Bu o deməkdir ki, müəyyən mənənin verilmiş səs kompleksi ilə əlaqəli olduğu, verilmiş qrammatik işləkliyi qəbul edən və özbaşına cümlə qura bilən muxtar dil vahidi olan söz digər əsas dil vahid olan morfemdən fərqli olacaqdır. Morfemlər nitqdə yalnız sözlərin tərkib hissələri kimi meydana çıxır, yəni müstəqil şəkildə işlənmir. Morfemlər daha kiçik mənəli vahidlərə bölünür. Morfemlərin sözlərin qurulmasında oynaya biləcəyi roldan asılı olaraq onlar kök və fikslərə bölünür. Sözün əsas leksik mənəsini daşıyan morfemə kök morfem deyilir. Affiksasiya morfemləri və ya affikslər suffiks və prefikslərə bölünür.

Söz mənə baxımından aşağıdakı xüsusiyyətlərə malik olan “semantik vahid” hesab olunur: bölünməzlik / davamlılıq (məna dəyişmədən sözü ixtisar etmək olmaz), mövqə hərəkətliliyi (cümlə hüdudları daxilində söz müstəqil fəaliyyət göstərə bilər).

İngilis dilinin lüğətinin xüsusiyyətlərindən biri ondan ibarətdir ki, o, alınma lüğətin təxminən 70% -ni və eyni zamanda yerli lüğətin 30% -dən çoxunu ehtiva edir. Artıq qeyd edildiyi kimi, ildə 800-ə qədər yeni söz yaranır. Eyni zamanda, mənşəyindən asılı olmayaraq, onların əksəriyyəti doğma ingilis dili kimi qəbul edilir. Lakin onların xüsusiyyətlərini və linqvo-mədəni və tarixi aspektlərini daha ətraflı araşdırıb təhlil etdikdə deyə bilərik ki, onların heç də hamısı doğma ingilis dili lüğəti deyil. İngilis dili german dillərinin qərb yarımqrupuna aiddir, yəni onun əsas fondunu təmsil edən lüğət vahidləri bir çox hallarda digər german dillərində etimoloji oxşarlıqlar tapır. Belə lüğət vahidlərinə, məsələn, ingilis dilindəki *house* (ev) sözü (alman dilində *haus*, holland dilində *huis*, isveç dilində *hus*) və *day* (gün) sözü (alman dilində *tag*, holland dilində *dag*) daxildir (Barinova, 2007: 79).

Dillər inkişaf edir və yeni reallıqlara və şəraitə uyğunlaşır. Bütün insan dillərinin xarakterik xüsusiyyəti yeni sözlər yaratmaq potensialıdır. Yeni sözlər söz əmələ gəlmə prosesləri ilə yaranır. Söz əmələ gəlmə prosesi əsasən insan həyatına daxil olan fenomen kimi tanınır. Vikipediya tərəfindən təqdim edilən təriflərdən birində deyilir ki, söz əmələ gəlməsi çoxmənalı termdir, çünki o, sözlərin dəyişə biləcəyi proseslərə (yəni morfolojiyaya) və ya müəyyən bir sahədə yeni ləksəmin yaradılmasına aid edilə bilər (3). Müxtəlif alimlər bu fikrin çoxsaylı təriflərini verirlər. Söz

yaratmaq prosesi mövcud materiallardan yeni terminlər yaratmaq üsuludur. R.I.Trask, P.Hacken və C.Thomas vurğulayırlar ki, söz əmələ gəlmə prosesi müəyyən qaydalara uyğun olaraq yeni sözlərin yaradılması ilə məşğul olur (Hacken, Thomas, 2013: 1997). Bundan əlavə, I.Plag iddia edir ki, bu prosesin xüsusiyyəti digər mövcud sözlərdən yeni sözlər çıxarmaqdır (Plag, 2002: 95). L.Bauer bildirir ki, söz əmələ gəlmə prosesi məhsuldar və ya qeyri-məhsuldar ola bilər (Bauer, 1983: 633). Məhsuldar söz əmələ gətirmə prosesi yeni materialların istehsalında tətbiq oluna bilər, halbuki qeyri-məhsuldar söz əmələ gəlməsi prosesi yeni materialların istehsalında tətbiq edilmir. Deməli, ümumiləşdirilə bilər ki, sözmələgəlmə prosesini yeni söz yaratmaq üçün istifadə etmək məqsədəuyğun olarsa, həmin proses məhsuldardır. H.Harley vurğulayır ki, yeni yaranan sözlər mövcud sözlərin manipulyasiyası nəticəsində yaranan sözlərdir (Harley, 2006: 57).

Söz yaratmaq prosesləri təkcə keyfiyyət deyil, həm də kəmiyyət dəyişikliklərini əhatə edir. Kəmiyyətə olanlar arasında biz qeyri-əsas və ya başqa adı ilə qeyri-məhsuldar söz yaratma vasitələrini fərqləndiririk: qısaltma, qarışdırma, səs dəyişməsi, vurğunun yerinin dəyişməsi, səs imitasiyası və ya reduplikasiya, geri formalaşma.

Bu növlərin hər birinə ayrı-ayrılıqda qısaca nəzər salaq:

1. Qısaltma (shortening).

Qısaltma söz yaradıcılığının nisbətən yeni üsuludur və ilk başlarda qeyri-məhsuldar söz yaratma vasitələrindən biri olsa da bu gün, xüsusən də Amerikan ingilis dilində yüksək məhsuldarlığa səbəb olmuşdur.

Qısaltmalar iki fərqli şəkildə özünü göstərir. Birincisi, ilkin sözün bir hecasından (və ya iki) yeni söz yaratmaqdır. Məsələn, bəzi sözlərdə sözün əvvəli ixtisar olunur və ikinci hecası qalır, məsələn, *telephone (telefon)* sözündən *tele* hissəsi atılır və *phone* yeni yaranmış söz olur, *defence (müdafiə)* sözündən *de* hissəsi atılır *fence* sözü yaranır. Bəzi sözlərdə isə sözün sonu ixtisar olunur, məsələn, *holidays (bayramlar/tətillər)* sözü qısaldılmış və *hols* sözü, *vacation (tətil)* sözündən *vac*, *properties (əmlak)* sözündən *props*, *advertisement (reklam)* sözündən *ad* yaranmışdır. Bir sıra sözlərdə başlanğıcını, həm də sonunu itirə bilər, məsələn, *influenza (qrip)* sözündən *flu*; *refrigerator (soyuducu)* sözündən *fridge* sözlərinin yaranması kimi. Qısaltmalara daxil olan klippinqlər və leksik abbreviaturalar arasında fərq qoyulmalıdır.

a) **Klippinqin** üç növü ayırd edilir: aferez (aphaeresis), sinkop (syncope), apokop (apocope).

Aferez Yunan dilindən tərcümədə "atmaq" mənasını verir və sözün başlanğıc hissəsinin atılması hadisəsinə deyilir:

Məs. *telephone – phone (telefon), omnibus – bus (avtobus)*.

Ancaq bəzən qısaldılmış söz sadəcə formaca deyil, həm də mənaca da bir qədər dəyişdirilir:

Məs. *acute (sharp – iti) – cute (pretty, clever – gözəl, ağıllı), espy (see at a distance – məsafədən görmək) – spy (to try to get secret information – gizli məlumatı əldə etməyə çalışmaq/cəsus) (10)*.

Bəzi sözlər öz tarixi inkişafını aferezinə borcludur, məsələn, *adown (aşağı)* sözündən *down* sözü yaranmışdır ki, bu da öz növbəsində anqlo-saksonların *dune* sözündən inkişaf etmişdir.

Bir çox ilk adlar aferez üsulu ilə qısaldılmışdır:

Məs. *Bess (Elizabet), Becky (Rebecca)* və s.

Sinkop (yunan dilindən "*kəsmək*" deməkdir) vurğusuz orta hecanın ixtisar olunması nəticəsində yeni sözlərin yaradılması prosesidir:

Məs. *fantasy – fancy (fantaziya), courtesy – curtsy (nəzakət)*.

"*e'en – even, ne'er – never*" kimi sinkop sözlər əvvəllər daha ritmik axıcılıq yaratmaq üçün şairlər tərəfindən çox istifadə olunurdu. Müasir poeziya nümunələrində də nadir hallarda sinkop nümunələrinə rast gəlinir.

Apokop (yunan dilindən "*kəsmək*" deməkdir) sözün son hissəsinin kəsilməsi yolu ilə baş verir. Ən məhsuldar qısaldılma növüdür. Stilistik sinonimlər əsasən apokop vasitəsilə yaranır. Apokopdan daha çox danışıq dilində istifadə edilir (8):

Məs. *gym (gymnasium) – gimnaziya/idman zalı, specs (spectacles) – eynəklər, croc (crocodile) – timsah*.

Xüsusi adlarda da apokopiya olunur:

Məs. *Nick (Nicholas), Ed (Edward)*.

Bəzi sözlər var ki, onlar nadir hallarda apokopiya olunmuş formada istifadə olunmur. İngilis dilində bu tip sözlər çox deyil:

Məs. *Internet, Eurobank*.

Bir neçə klipinq növünün birləşməsi halları da mümkündür:

Məs. *perambulator – pram (uşaq arabası) (senkop + apokop); refrigerator – fridge (soyuducu) (aferez + apokop)*.

b) **Qısaltmağın ikinci yolu** qısaltılmış söz qrupunun ilk hərflərindən yeni söz yaratmaqdır ki, buna da **abreviatura** deyilir.

- leksik abreviatura həm yazılı, həm də şifahi nitqdə sözün və ya söz qrupunun qısaltılmasının nəticəsidir:

- əlifba abreviaturası (initializm) tərkib hərflərinin əlifba oxunuşlarının ardıcılığı kimi oxunan qısaltılmadır, məs. *BBC (British Broadcasting Corporation), MTV (Music Television), EU (European Union), M.P. (Member of Parliament), WHO (World Health Organisation), AIDS (Acquired Immune Deficiency Syndrome), GMO (Genetically Modified Organisms) etc.*

- akronimik abreviatura (akronim) tərkib hərfləri ilə işarələnən səslərin ardıcılığı kimi oxunan qısaltmadır, yəni adi söz kimi, məs. *UNESCO (United Nations Scientific, and Cultural Organisation), NATO (North Atlantic Treaty Organisation), UNICEF (United Nations International Children's Emergency Fund) e.g. UNO from the United Nations Organization, WASP (Women's Air Force Service Pilots) (9)*.

Onlar söz kimi istifadə olunur və geniş valyutaya malik abreviatura artikulyasiya üçün əlverişsizdirsə, bəzən dəyişdirilir: məsələn, *W.R.N.S (Women's Royal Naval Service)* tələffüz etmək çətin idi, buna görə də *WRENS* olaraq dəyişdirildi.

İxtisarlara bəzi hallarda ingilis dilində çox vacib sayılan omonimlərin yaranmasına da gətirib çıxara bilər. Məsələn, *the United States – US*. Elə bu nümunənin özünü omoqraflara aid edə bilərik. Belə ki, *Birləşmiş Ştatlar* adının abreviaturası olan *US*, əvəzliyin obyekt halında “*bizi/bizə*” mənasını verən “*us*” əvəzliyi ilə yazılış baxımından omonimlik yaradır.

Akronimlər də mürəkkəb isimləri təşkil edən xüsusi isimlərin ilk hərflərinin yazılması ilə yaranır, lakin akronimlər initializmlərdən fərqli olaraq tək bir söz kimi oxunur, hərf-hərf deyilmir: məsələn, *SAD - Seasonal Affective Disorder* (Adətən mövsümlərin payızdan qışa qədər dəyişməsi depressiyaya səbəb olur). Bu akronim sifət olan *sad – qəmgin* sözü ilə omonimlik yaradır. Başqa bir nümunə kimi *AIDS - Acquired Immune Deficiency Syndrome (Qazanılmış İmmun Çatışmazlığı Sindromu)* akronimi *aid – yardım* sözünün cəm forması olan *aids – yardımlar* sözü ilə omonimlik yaradır (Hurford, Brendan, Michael, 2007: 123).

- *KİSS – keep it simple and stupid (sadə saxlamaq) akronimi kiss – öpmək feili ilə omonimlik yaradır.*

- *MAP – Moving Ahead for Progress (tərəqqiyə doğru getmək) akroniminin map – xəritə ismi ilə omonim olduğunu aşkar edirik.*

- *PAW – parents are watching (valideynlər baxır) – akroniminin isə paw – pəncə ismi ilə omonimlik yaratdığını müəyyən edirik.*

- *AİRS – Atmospheric Infrared Sounder (Atmosfer İnfraqırmızı Səsləndiricisi) akronimi ears – qulaqlar isminin omofonudur və s (Hurford, Brendan, Michael, 2007: 123-124).*

2. Blending/qarışdırma (blending) üsulu.

Qarışdırma (teleskoplama) sözlərin hissələrinin bir yeni sözdə birləşdirilməsi prosesidir, məs. *Bollywood < Bombay + Hollywood, brunch < breakfast + lunch, Mathlete < Mathematics + athlete, Smog < slang + language, pollutician < pollute + politician, infanticipate < infant + anticipate (11)*.

Qarışıq söz (a blend) və ya digər adları ilə *füzyon, teleskop söz, portmanto sözü* iki sözün hissələrini birləşdirən və birləşdirici element kimi ortaq hərfləri və ya/və səsləri özündə birləşdirən sözdür.

Blending 15-ci əsrdən bəri məlumdur. İlk qarışıq sözlər komik və ya sirlə xarakter daşıyırdı, çünki bunlar oxucuların və ya dinləyicilərin anlamasına çətinlik yaradırdı. Teleskopik sözlərə U.Şekspirin (*trimpherate* < *triumph*+ *triumvirate*), E.Spenserin (*wrizzle* < *wrinkle* + *frizzle*) əsərlərində rast gəlinir.

Portmanto sözü termini Lewis Carroll tərəfindən 1872-ci ildə “*Through the Looking Glass*” əsərində “*Jabberwocky*” adlı cəfəng şeirdə uydurduğu bəzi sözləri izah etmək üçün istifadə edilmişdir, məsələn, *galumph* < *gallop* + *triumph*, *chortle* < *chuckle* + *snort* (11).

3. Səs mübadiləsi.

Səs mübadiləsi, bəzi səslərin yeni söz yaratmaq üçün dəyişdirildiyi zaman söz yaratma üsuludur. Müasir ingilis dilində qeyri-məhsuldar olsa da, əvvəllər köhnə ingilis dilində məhsuldar idi.

İngilis dilində səs mübadiləsi söz quruculuğunda müəyyən rol oynamaq üçün istifadə olunur: məsələn, *sit* – *sat*, *fall* – *fell*; *food* – *feed*, *tooth* – *teeth*.

Samitlərin dəyişməsi daha nadir haldır: məsələn, *advice* – *advise*.

Digər hallarda həm sait, həm də samit mübadiləsi baş verir: məsələn, *bath* – *to bathe*, *grass* – *to graze*.

Bəzən səs mübadiləsi affiksasiya ilə müşayiət olunur: məsələn, *deep* – *depth*, *long* – *length*.

Səs mübadiləsinin səbəbləri müxtəlif ola bilər. Alimlərə məlum olan dilin inkişafı dövründə fonetik qanunlarla izah edilə bilməyən Qədim Ablautun nəticəsi ola bilər: məsələn, *to strike* – *stroke*, *to sing* – *song* və *s* (11).

O, həm də Qədim Umlaut və ya kökdən sonra gələn hecadakı ön sait səbəbindən kök saitin palatallaşdırılmasının nəticəsi olan sait mutasiyasının nəticəsi ola bilər (repressiv assimilyasiya): məsələn, *hot* – *to heat* (*hotian*), *blood* – *to bleed* (*blodian*) və *s*.

Bir çox hallarda bizdə sait və samit mübadiləsi olur. İsimlərdə səssiz samitlər, feillərdə isə uyğun səslə samitlər var, çünki köhnə ingilis dilində isimlərdəki bu samitlər sözün sonunda, feillərdə isə intervokal mövqedə idi: məsələn, *bath* – *to bathe*, *life* – *to live*, *breath* – *to breathe* və *s* (11).

4. Vurğu mübadiləsi / Fərqli vurğu.

Vurğu mübadiləsinə daha çox roman mənşəli feil və isimlərdə rast gəlmək olar: isimlərdə vurğu birinci hecada, feillərdə isə sonuncu hecada olur, məsələn, *accent* – *to ac`cent*.

Bu hadisə belə izah olunur: Fransız feilləri və isimləri ingilis dilinə alındıqda fərqli quruluşa malik idilər, belə ki, feillər uyğun isimlərdən bir heca çox idi. Bu alınmalar ingilis dilində mənimsəniləndikdə onlarda vurğu əvvəlki hecaya (sondan ikinci) köçürüldü.

Sonralar fransız dilindən götürülmüş feillərdə sonuncu vurğusuz heca düşür (doğma feillərdə olduğu kimi) və bundan sonra feillərdə vurğu sonuncu hecada, isimlərdə isə birinci hecada olmuşdur. Bunun nəticəsində biz ingilis dilində belə cütlərə sahibik: məsələn, *to affix* – *affix*, *to conflict* – *conflict*, *to export* – *export*, *to extract* – *extract* və *s* (Trask, 1997).

Vurğu dəyişməsi nəticəsində bizdə də belə sözlərdə sait dəyişməsi olur, çünki saitlər vurğulu və vurğusuz vəziyyətdə fərqli tələffüz olunur.

Latın və ya fransız mənşəli bir çox ingilis feilləri müvafiq isimlərdən vurğunun mövqeyinə görə fərqlənir: məsələn, *conduct* – *to con`duct*, *present* – *to pre`sent*, *export* – *to ex`port*, *import* – *to im`port* (13).

Vurğu mübadiləsi yalnız isim və feildən ibarət söz cütləri ilə məhdudlaşmır. Sifətlər və zərflər də bu prosesdən keçə bilər: məsələn, *frequent* – *to fre`quent*, *absent* – *to ab`sent*.

Bununla belə, vurğu fərqi nə məhsuldar, nə də müntəzəmdir. Vurğulanmış və buna görə də müvafiq isimlərlə omonim olan bir çox denominal (isimdən yaranmış) feil var: məsələn, *figure* – *to figure*, *programme* – *to programme*.

Həm isimlərdə, həm də feillərdə ikinci hecanın vurğusunu saxlayan böyük bir alınma sözlər qrupu vardır: məsələn, *ac`count* – *to ac`count*, *de`feat* – *to de`feat*.

Qeyd etmək lazımdır ki, hər hansı digər fərqləndirici amillə müşayiət olunmayan tək vurğu sözlərin fərqləndirilməsi üçün çox təsirli vasitə kimi görünür və yəqin ki, elə bu səbəbdən də vurğunun dəyişdirilməsi ilə yeni söz yaratma üsulu nə müntəzəm, nə də məhsuldar xarakter daşımır.

5. Səs imitasiyası/reduplikasiya.

Müxtəlif səsləri təqlid edərək yeni bir söz əmələ gətirən söz yaratma üsuludur. Səs təqlidi üçün digər terminlər onomatopeya və exoizmdir.

Bu cür söz quruculuğu ilə yaranan sözlər heyvanlar, quşlar, insanlar və cansız cisimlər tərəfindən yarana bilən müxtəlif səs növlərini təqlid etməklə formalaşır.

Səs təqlidi yolu ilə əmələ gələn bəzi semantik söz qrupları var

a) İnsanların yaratdığı səslər, məsələn: *to whisper (pıçıldamaq)*, *to giggle (gülmək)*, *to mumble (mızıldamaq)*, *to sneeze (asqırmaq)*, *to whistle (fit çalmaq)* və s.

b) Heyvanlar, quşlar, həşəratlar tərəfindən yaradılan səslər: *to hiss (fişilti)*, *to buzz (vızıltı)*, *to bark (hürmək)*, *to moo (inəklərin çıxardığı səs/moolamaq)* və s.

c) Təbiətin və əşyaların yaratdığı səslər, məsələn: *to splash (sıçramaq)*, *to rustle (xışıltı)*, *to clatter (tıqqıltı)*, *to bubble (köpürmək)*, *to tinkle (cingilti)* və s.

Nəticə

İngilis dili çox dinamik bir dildir və daimi öyrənmə tələb edir. Hər hansı digər dil kimi bu da bu tarixi mərhələdə insanların həyatının xüsusiyyətlərinin əksidir. Daimi tədqiqə ehtiyacı olan ən qeyri-sabit hadisələrdən biri də yeni sözlərin yaranması ilə dilin lüğət tərkibinin yenilənməsidir.

İngilis dilində yeni sözlərin yaranması müxtəlif amillərlə bağlıdır, bunlardan başlıcası lüğət təyinatını tələb edən yeni reallıqların yaranması, mövcud mədəniyyət və məişət obyektlərinin dəyişdirilməsi və dəyişdirilməsi, əhalinin miqrasiyası ilə əlaqədar mədəni və dil sərhədlərinin dəyişməsi misal göstərilə bilər. Aparılan tədqiqatlar nəticəsində məlum olmuşdur ki, ingilis dilində yeni sözlərin yaranması prosesinin məhsuldar və qeyri-məhsuldar növləri mövcuddur. Məhsuldar növlərə şəkildə istifadə, başqa dillərdən sözlərin alınması, konversiya kimi üsullar, qeyri-məhsuldar növlərə isə qısaltma, səs imitasiyası/reduplikasiya, səs mübadiləsi, vurğunun dəyişməsi, qarışdırma/blending kimi üsullar daxildir. Bu tədqiqat işinin mərkəzində ingilis dilində söz yaradıcılığının qeyri-məhsuldar formaları ətraflı şəkildə araşdırılmış və hər biri ilə bağlı çoxsaylı nümunələr göstərilərək izah edilmişdir. Beləliklə, tədqiqat işində öz əksini tapan məlumatlardan, əldə olunmuş nəticədən seminarlarda, dərslərdə istifadə oluna bilər.

Ədəbiyyat

1. Asmus, N.G. (2005). *Lingvističeskiye osobennosti virtual'nogo kommunikativnogo prostranstva: dis. kand. filol. nauk: 10.02.19. Chelyabinskiy gos. un-t. Chelyabinsk, 265 s.*
2. Barinova, S.O., Gertsena, A.I. (2007). *Klassifikatsiya sokrashcheniy v yazyke Interneta (na materiale angliyskogo yazyka). Izvestiya RGPU im. № 33, s.24-27.*
3. <https://notesread.com/50-examples-of-apocope/>
4. Hacken, P., Thomas, C. (2013). *The Semantics of Word Formation and Lexicalization.* Edinburgh University Press.
5. Plag, I. (2002). *Word Formation in English.* Cambridge University Press, 95 p.
6. Bauer, L. (1983). *English Word Formation.* Cambridge University Press, 633 p.
7. Harley, H. (2006). *English Words: A Linguistic Introduction, 7th ed.* Oxford: Blackwell, 57 p.
8. en.m.wikipedia.org
9. <https://www.oxfordlearnersdictionaries.com/>
10. Hurford, R., Brendan, H., Michael, B. (2007). *Semantics: A Course Book (2nded.)* Cambridge: Cambridge University Press.
11. **Error! Hyperlink reference not valid.**
12. Trask, R.L. (1997). *A Student's Dictionary of Language and Linguistics.* A Hodder Arnold Publication.
13. <https://www.thoughtco.com/what-is-aphaeresis-words-1688993>